

Вибори до Сенату та крайових органів влади в Чеській Республіці

Вибори, які відбулись 20-21 вересня до Сенату - верхньої палати двопалатного Парламенту Чеської республіки та до регіональних органів країв - визначили переможців й переможених, фаворитом з яких, однозначно є рух ANO («ТАК») колишнього прем'єр-міністра Андрея Бабіша.

Однак, варто нагадати, що право голосу має кожен громадянин Чехії, який досяг 18 років. Однак, пасивне виборче право (право бути обраним) виникає у чеських громадян після досягнення 21 року а до Сенату - з 40 років.

Вибори оголошуються Президентом країни і завжди проводяться на протязі двох днів: в п'ятницю з 14:00 до 22:00 та в суботу з 8:00 до 14:00. Голосування відбувається у постійних виборчих округах. Проголосувати за кордоном можна у чеських посольствах, на всіх виборах, крім - сенатських. У Чехії неможливо проголосувати заочно а також - за допомогою електронних засобів.

Для виборів до крайових рад створено 13 591 постійних виборчих округів, а у 4 264 з них, одночасно відбудуться вибори й до Сенату. При цьому в 454 виборчих округах у Празі, де не обирають регіональні ради, відбудуться лише вибори до Сенату.

Всього, Чеська республіка має 13 країв (регіонів) та окремо - столичне місто Прага, які є територіальними одиницями самоврядування громад, що були створені в 2000 році.

Сенат

Нова виборча система в тодішній Чехословацькій республіці, базувалась на пропорційному представництві, яка була прийнята після «празької весни», в листопаді 1989 року, напередодні червневих виборів в 1990 році. Вона була майже ідентичною для всіх трьох парламентів у тодішній, Чехословацькій федеративній республіці: Федеральних зборів, Чеської національної ради та Словацької національної ради, що й викликало потребу в єдиному, загальнодержавному, законодавчому органі, який би був «над останніми» трьома – який назвали Сенатом. З розпадом Чеської і Словацької Федеративної Республіки (квітень 1990-1992 роки), з 1 січня 1993 року на карті Європи виникли дві держави: Чеська республіка і Словацька Республіка, однак, це вже інша тема – історії країни чехів та словаків. При цьому, Чехія зберегла Сенат, на відміну від Словацької республіки, де така інституція не була перенесена на цю державу.

Для голосування до Сенату створюється 81 виборчий округ, до якого обирається по одному сенатору. Сенатори обираються за мажоритарною системою у два тури. Кандидати до Сенату реєструються політичними партіями в за місцем виборчого округу. У випадку з незалежними кандидатами кандидат робить це сам. Усі кандидати повинні надати підтвердження внесення застави в розмірі 20 000 чеських крон, яка повертається, якщо кандидат набере принаймні 6% від загальної кількості дійсних голосів.

Конституція передбачає, що вибори до Сенату відбуваються за принципом мажоритарної виборчої системи. Чехія поділена на 81 виборчий округ, в якому обирається по одному сенатору. Повноваження сенатора - шість років. Вибори до Сенату проводяться кожні два роки, при цьому завжди обирається одна третина сенаторів. При цьому, Сенат не може бути розпущений а в разі, якщо сенатор склав свій мандат або термін його повноважень достроково закінчився, проміжні вибори проводяться в окрузі, в якому він був обраний.

У першому турі сенатором обирається кандидат, який набирає більше 50% від загальної кількості дійсних голосів, поданих в окрузі. Якщо жоден із кандидатів не набрав більше 50%, через тиждень проводиться другий тур, до якого виходять два кандидати, які набрали найбільшу кількість голосів у першому турі. У другому турі для обрання кандидата достатньо простої більшості голосів.

Отже, на 27 мандатів (з 81 мандатів Сенату) претендувало всього 169 кандидатів, за яких голосувало 30,47% чеських виборців (в 2022 році – 19,44%), які мають право голосу. В першому колі було обрано 5 сенаторів, які набрали більше 50% голосів. Ще 22-х буде обрано в другому турі, що відбудеться за два тижні, 27-28 вересня.

При цьому, два сенатори обрано від руху ANO та по одному:

- від KDU-ČSL (злиті в одну партію: Християнсько-демократичний союз - Чехословацька народна партія та Lidovci - Чеська християнсько-демократична політична партія);

- від коаліції KDU+ODS+STA+TOP (ODS - Громадянська демократична партія, STAN - Мери та незалежні, TOP 09 - чеська ліберальна консервативна правоцентристська партія);

- від коаліції SOCDEM+ANO (SOCDEM - Соціал-демократична партія, член Соцінтерну та вже відома політична сила ANO - чеський центристський політичний рух, заснований А. Бабішем).

Крайові представництва

На відміну від Сенату, вибори до регіональних органів влади, якими є – представницькі ради самоврядних країв, відбуваються раз на 4 роки. При цьому, у виборах до крайових рад можуть брати участь лише політичні партії, рухи й створені за їх участі коаліції. Крім загальнонаціональних партій та рухів, існують також місцеві групи, які діють на рівні деяких міст та регіонів (наприклад, Демократичний клуб Градец-Кралове, ProMOST, Jihočesí або SLK (мери регіону Ліберець).

Посада депутата крайової ради є несумісною з посадою в міністерстві (наприклад, з посадою заступника міністра чи начальника департаменту міністерства), в центральному органі державного управління чи іншому органі влади із загальнодержавними повноваженнями. Натомість, місцевий депутат може бути й членом Уряду Чеської Республіки, депутатом Poslanecké sněmovny (нижньої - Палати депутатів) чи верхньої палати - Сенату.

Кожна політична партія, політичний рух чи коаліція може подати лише один список кандидатів на виборах до однієї крайової ради. Політична партія, політичний рух і коаліція можуть висувати та включати до списку кількість кандидатів, які не перевищують на 5 кандидатів більше, ніж є кількість вільних мандатів, по яких й потрібно обрати представників до відповідної ради. Після шістдесятого дня до дня виборів до обласної ради внесення додаткових кандидатів до списку кандидатів або зміна їх черговості вже неможливі.

До крайових ради обирають від 45 до 65 депутатів, залежно від кількості населення в тому чи іншому краї. В разі, якщо повноваження одного з представників краю завершується достроково, на його місце обирається наступник від тієї ж політичної партії, руху чи коаліції, відповідно до списку кандидатів, які подавались та зареєстровані у загальнополітичному бюлетені. Однак, коли кількість депутатів в крайовому органі зменшиться до половини складу, призначаються дострокові вибори, але не менше, як за півроку до регулярних виборів, з 4 річним циклом.

Для того, щоб політичні партії, рухи чи коаліції потрапили до перерозподілу мандатів, вони повинні отримати не менше 5% від усіх виборців, голоси яких визнано дійсними. Й тільки за такої умови, мандати розподіляються за відомим, модифікованим методом д'Ондта (який використовує ряд дільників, починаючи з числа 1,42). Однак, останнє - тема геть іншої розмови.

Отже, вибори до 13-ти крайових рад пройшли в один тур, в яких прийняли участь 32,91% чеських виборців (в 2020 році 37,95%). Загалом, на вибори до 13 крайових рад було зареєстровано 183 списки кандидатів а, в цілому - по всій Чеській Республіці кандидували 8 284 претендентів на мандат регіонального представника. При цьому, середній вік кандидатів до регіональних органів влади, склав - 49,8 років, а найстаршому кандидату - 90 років. Жінки ж становлять 28,7%, а їх відносне представництво дещо зросло порівняно з регіональними виборами в 2020 році.

На даний момент можна констатувати, що рух ANO «переміг» (тобто отримав найбільшу кількість голосів виборців) в 10 краях: крім Південної Чехії, Південної Моравії та Ліберецького краю й матиме, загалом, по всіх 13 крайових радах Чехії - 292 мандати, що складає 35,38% (в 2020 році, відповідно: 178 мандатів - 21,82%). На другому місці, серед партій, опинилась ODS з 54 мандатами, що є лише 5,89% (в 2020 році, 53 мандати - 6,96%) а на третьому STAN, який має 38 мандатів, що складає 5,47% (в 2020 році, 40 мандатів - 6,04%) й так далі.

Натомість, Jihočeský kraj (Південна Чехія) «завоювала» - ODS, Jihomoravský kraj (Південна Моравія) - SPOLU а Liberecký kraj (Ліберецький край) - SLK-Starostové pro Liberecký kraj (Мери Ліберецького краю - чеський регіональний політичний рух).

Висновки:

1. Через останню поведень в Чехії та наслідки від такої, регіональні вибори та перший тур виборів до Сенату, відобразилася й на участі у виборах, яка була на 5% нижчою, ніж 4 роки тому.

2. Кампанію виграв рух ANO, в 10 регіонах, як і 4 роки тому, але отримав на 237 000 голосів більше. При цьому, у цих виборах до Сенату - 21 кандидат від ANO пройшов до другого кола.

3. Не виключено, що в ході виборів до Poslanecké sněmovny (нижньої - Палати депутатів парламенту Чеської Республіки), виборець в 2025 році - відкине нинішню коаліційну владу й проголосує за популістів, які вже посилити, як бачимо - свої позиції, в ході останніх виборів.